

Maak werk van uw klokkenluidersregeling!

Situering

Nadat de omzetting van de Europese Klokkenluidersrichtlijn in de nationale wetgeving enige vertraging opliep, werd de nationale wetgeving op 16 december 2022 gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad.

De laatste jaren kwamen een aantal grote schandalen, zoals het Dieselmotorschandaal, LuxLeaks en Football Leaks aan het licht.

Hierbij kwam onder meer tot uiting dat personen die voor een overheidsorganisatie of private organisatie werken of met een dergelijke organisatie in contact staan in het kader van werkgerelateerde activiteiten, vaak als eerste op de hoogte zijn van bepaalde dreigingen of schade voor het algemeen belang.

De Richtlijn (EU) 2019/1937 van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2019 inzake de bescherming van personen die inbreuken op het Unierecht melden, beoogt klokkenluiders, nl. personen die mistoestanden in hun (voormalige) organisatie aan het licht brengen, de mogelijkheid te bieden om inbreuken op het Unierecht te melden.

Daarnaast wenst men gemeenschappelijke minimumnormen vast te stellen die bijdragen tot een hoog niveau van bescherming om klokkenluiders aan te moedigen om niet terug te deinzen voor mogelijke represailles en nadelige gevolgen.

Omzetting in Belgische wetgeving

Toepassingsgebied

Materieel toepassingsgebied

Een melder van een inbreuk op één van de hieronder vermelde gebieden geniet bescherming:

- overheidsopdrachten;
- financiële diensten, producten en markten, voorkoming van witwassen van geld en terrorismefinanciering;
- productveiligheid en productconformiteit;
- veiligheid van het vervoer;
- bescherming van het milieu;
- stralingsbescherming en nucleaire veiligheid;

- veiligheid van levensmiddelen en diervoeders, diergezondheid en dierenwelzijn;
- volksgezondheid;
- consumentenbescherming;
- bescherming van de persoonlijke levenssfeer en persoonsgegevens, en beveiliging van netwerk- en informatiesystemen;
- bestrijding van belastingfraude;
- sociale fraudebestrijding;
- de financiële belangen van de Europese Unie;
- inbreuken in verband met de Europese interne markt.

Bepaalde domeinen worden evenwel uitdrukkelijk uitgesloten uit het toepassingsgebied. Denk hierbij aan informatie op het gebied van de nationale veiligheid, gerubriceerde gegevens en informatie die gedekt wordt door het medisch beroepsgeheim.

Personeel toepassingsgebied

De klokkenluiderswetgeving geldt voor de in de private sector werkzame melders die informatie over inbreuken hebben verkregen in een werkgerelateerde context. De beperking tot de werkgerelateerde context speelt niet bij een inbreuk op het gebied van financiële diensten, producten en markten en nationale veiligheid.

Hier denken we onder meer aan werknemers, ambtenaren, vrijwilligers, zelfstandigen en eenieder die werkt onder toezicht en leiding van aannemers, onderaannemers en leveranciers.

Bovendien speelt de regelgeving ook in situaties waarbij de melders informatie over inbreuken verkregen in een inmiddels beëindigde werkrelatie melden of openbaar maken alsook in de precontractuele fase.

Daarnaast geldt de bescherming niet louter ten aanzien van de klokkenluiders. Onder meer facilitators en derden die verbonden zijn met de melders vallen onder bepaalde voorwaarden ook onder het toepassingsgebied.

Installatie van een intern meldingskanaal

De klokkenluiderswetgeving verplicht ondernemingen die behoren tot de privésector die minstens 50 werknemers tewerkstellen om een intern meldkanaal op te richten.

De term 'onderneming' doelt op de juridische entiteit.

De beperking speelt niet voor:

- Ondernemingen actief in de financiële sector;

- Ondernemingen actief in het voorkomen van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme.

Ondernemingen met meer dan 250 werknemers moeten bovendien anonieme meldingen mogelijk maken.

Wijze van melden

Een klokkenluider kan ervoor opteren om mondeling of schriftelijk informatie over een inbreuk te delen.

Interne melding

Indien hij binnen de onderneming mondeling of schriftelijk informatie meedeelt over de inbreuk, is er sprake van een interne melding.

Na overleg met de sociale partners worden kanalen en procedures opgezet voor de interne melding en de opvolging hiervan.

Hierbij moet onder meer een onpartijdige persoon of afdeling aangewezen worden die bevoegd is voor de opvolging van de meldingen binnen bepaalde termijnen.

De meldingskanalen kunnen ofwel intern worden beheerd door een meldingsbeheerder ofwel extern ter beschikking worden gesteld door een derde. In beide gevallen blijft de juridische entiteit in de private sector de verantwoordelijke voor de verwerking van persoonsgegevens.

De juridische entiteiten in de private sector met minder dan 250 werknemers mogen middelen delen voor het in ontvangst nemen van meldingen en de eventueel te verrichten onderzoeken. Hierbij gelden nog steeds de verplichtingen op het vlak van geheimhouding, het verstrekken van feedback en het behandelen van de gemelde inbreuk.

De wetgeving beschrijft uitvoerig de voorwaarden alsook een procedure waaraan de interne melding moet voldoen.

Hierbij wordt onder meer de nadruk gelegd op het bewaren van de vertrouwelijkheid van de identiteit van de melder.

Daarnaast moet er steeds een bevestiging van ontvangst van de melding aan de melder, binnen zeven dagen na die ontvangst, verstuurd worden.

Externe melding

Daarnaast kan hij ook kiezen voor een externe melding. Hierbij deelt de klokkenluider mondeling of schriftelijk informatie mee aan de federale coördinator of aan de bevoegde autoriteiten.

Een klokkenluider kan kiezen of hij eerst opteert voor een intern meldingskanaal vooraleer hij een externe melding doet.

Een koninklijk besluit vermeldt de autoriteiten die bevoegd zijn voor het ontvangen van meldingen, het geven van feedback en het bieden van opvolging inzake meldingen.

Concreet gaat het om:

- de Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie;
- de Federale Overheidsdienst Financiën;
- de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu;
- de Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer;
- de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg;
- de Programmatie Overheidsdienst Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding, Sociale Economie en Grootstedenbeleid;
- het Federaal Agentschap voor Nucleaire Controle;
- het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten;
- het Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen;
- de Belgische Mededingingsautoriteit;
- de Gegevensbeschermingsautoriteit;
- de Autoriteit voor Financiële diensten en Markten;
- de Nationale Bank van België;
- het College van toezicht op de bedrijfsrevisoren;
- de autoriteiten gemeld in artikel 85 van de wet van 18 september 2017 tot voorkoming van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme en tot beperking van het gebruik van contanten;
- het Nationaal Comité voor de beveiliging van de levering en distributie van drinkwater;
- het Belgisch Instituut voor postdiensten en telecommunicatie;
- het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering;
- het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen;
- de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening;
- de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid;
- de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst;
- de Autonome dienst Coördinatie Anti-Fraude (CAF);
- de Scheepvaartcontrole.

Indien er geen aanwijzing gebeurt of indien geen enkele autoriteit zich bevoegd acht om een melding te ontvangen, treden de federale ombudsmannen op als bevoegde autoriteit voor de toepassing van deze wet.

De wetgeving bepaalt een aantal criteria waaraan de externe meldingskanalen moeten voldoen om als onafhankelijk en autonoom beschouwd te worden.

De federale ombudsmannen zijn belast met de coördinatie van de externe meldingen in de private sector.

De juridische entiteiten in de private sector, de bevoegde autoriteiten en de federale coördinator houden een register bij van elke ontvangen melding.

De meldingen worden bijgehouden gedurende de tijd dat de contractuele relatie loopt.

Openbaarmaking

Ten slotte kan de klokkenluider ook kiezen voor de openbaarmaking. Dit kan onder meer in de vorm van een blog of het contacteren van de pers. De openbaarmaking kan wel slechts in bepaalde gevallen plaatsvinden, bv. in het geval er eerst een interne of externe melding zonder passend gevolg heeft plaatsgevonden.

Beschermingsvoorwaarden

Melder van inbreuken

De melders van inbreuken komen voor bescherming in aanmerking indien zij:

- gegronde redenen hadden om aan te nemen dat de gemelde informatie over inbreuken op het moment van de melding juist was en dat die informatie binnen het toepassingsgebied van de wet viel (dit wordt beoordeeld aan de hand van het pater familias principe); en
- intern of extern informatie meldden, of informatie openbaar maakten overeenkomstig de wettelijke bepalingen.

De melder verliest het voordeel van de bescherming niet op de enkele grond dat de te goeder trouw gedane melding onjuist of ongegrond is bevonden.

Personen die anoniem informatie over inbreuken hebben gemeld of openbaar gemaakt, maar later zijn geïdentificeerd en het slachtoffer worden van represailles, komen in aanmerking voor bescherming indien de 2 hierboven vermelde algemene voorwaarden vervuld zijn.

Personen die binnen het toepassingsgebied van deze wet vallen en de inbreuken melden aan bevoegde instellingen, organen of instanties van de Unie komen in

aanmerking voor bescherming krachtens deze wet onder dezelfde voorwaarden als personen die een externe melding doen.

Daarnaast genieten facilitators en derden die verbonden zijn met de melders onder bepaalde voorwaarden ook de bescherming.

Persoon die openbaarmaking doet

Een persoon die een openbaarmaking doet, komt in aanmerking voor bescherming indien één van de volgende voorwaarden voldaan is:

- de persoon deed eerst een interne en externe melding, of meteen een externe melding, maar er zijn naar aanleiding van die melding geen passende maatregelen genomen binnen de vooropgestelde termijnen;
- de persoon heeft gegronde redenen om aan te nemen dat:
- de inbreuk een dreigend of reëel gevaar kan zijn voor het algemeen belang; of
- er in geval van externe melding een risico op represailles bestaat, of het niet waarschijnlijk is dat de inbreuk doeltreffend wordt verholpen, wegens de bijzondere omstandigheden van de zaak, omdat bijvoorbeeld bewijsmateriaal kan worden achtergehouden of vernietigd, of een autoriteit kan samenspannen met de pleger van de inbreuk of bij de inbreuk betrokken is.

Er gelden geen bijzondere criteria indien openbaarmaking t.a.v. pers gebeurt op basis van het recht op vrije meningsuiting.

Draagwijdte bescherming

Verbod op represailles

De klokkenluiders zijn beschermd tegen dreigingen met en pogingen tot represailles indien hun melding voldoet aan de gestelde voorwaarden.

Zij zijn meer bepaald beschermd tegen:

- schorsing, tijdelijke buitendienststelling, ontslag of soortgelijke maatregelen;
- degradatie of weigering van bevordering;
- overdracht van taken, verandering van locatie van de arbeidsplaats, loonsverlaging, verandering van de werktijden;
- het onthouden van opleiding;
- negatieve prestatiebeoordeling of arbeidsreferentie;

- het opleggen of toepassen van een disciplinaire maatregel, berisping of andere sanctie, zoals een financiële sanctie;
- dwang, intimidatie, pesterijen of uitsluiting;
- discriminatie, nadelige of ongelijke behandeling;
- niet-omzetting van een tijdelijke arbeidsovereenkomst in een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd, in het geval de werknemer de gerechtvaardigde verwachting had dat hem een dienstverband voor onbepaalde tijd zou worden aangeboden;
- niet-verlenging of vervroegde beëindiging van een tijdelijke arbeidsovereenkomst;
- schade, met inbegrip van reputatieschade, met name op sociale media, of financieel nadeel, met inbegrip van omzetsderving en inkomstderving;
- opname op een zwarte lijst op basis van een informele of formele overeenkomst voor een hele sector of bedrijfstak, waardoor de persoon geen baan meer kan vinden in de sector of de bedrijfstak;
- vroegtijdige beëindiging of opzegging van een contract voor de levering van goederen of diensten;
- intrekking van een licentie of vergunning;
- psychiatrische of medische verwijzingen.

De beschermingsmaatregelen gelden ook onder bepaalde voorwaarden voor diegenen die verbonden zijn met de melder, die mogelijks het slachtoffer kunnen worden van represailles in een werkcontext.

Beschermingsmaatregelen tegen represailles

Indien de werkgever het verbod op represaille of nadelige behandeling miskent en het bewijs van het tegendeel niet kan leveren:

- kan de werknemer een schadevergoeding vorderen overeenkomstig het contractuele of buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht. Deze schadevergoeding wordt tussen 18 en 26 weken loon vastgelegd.
- kan het niet-loontrekkende slachtoffer van represailles een schadevergoeding eisen die gelijk is aan de werkelijk geleden schade en moet het de omvang van de geleden schade bewijzen.
- indien de werkgever de werknemer ontslaat, wordt deze vergoeding toegevoegd aan de opzegtermijn of de te respecteren verbrekingsvergoeding.

Voor het melden van inbreuken die betrekking hebben op de financiële sector, het voorkomen van witwassen van geld en het financieren van terrorisme gelden specifieke modaliteiten.

De hierboven vermelde vergoedingen kunnen niet gecumuleerd worden met de vergoeding in het kader van kennelijk onredelijk ontslag cf. cao nr. 109 van 12 februari 2014 betreffende de motivering van het ontslag, overeenkomstig artikel 9, § 3, van deze collectieve arbeidsovereenkomst.

Daarnaast moeten klokkenluiders ook toegang hebben tot de nodige ondersteuningsmaatregelen, rechtsmiddelen en een vergoeding indien ze het slachtoffer worden van represailles.

Inwerkingtreding

De datum van inwerkingtreding is verschillend naargelang de grootte van de onderneming.

Zo vallen ondernemingen met minder dan 50 werknemers niet onder het toepassingsgebied, deze moeten bijgevolg geen meldingskanaal oprichten. Let wel: ondernemingen in de financiële sector, de sector van het voorkomen van witwassen van geld, moeten evenwel steeds een intern meldkanaal oprichten.

Ondernemingen met minstens 250 werknemers moeten uiterlijk op 15 februari 2023 voorzien in een intern meldkanaal en een anonieme melding en behandeling van de meldingen mogelijk maken.

Ten slotte moeten ondernemingen met 50 tot 249 werknemers een intern meldkanaal voorzien uiterlijk op 17 december 2023. Er moet een register bijgehouden worden van elke ontvangen melding.

Het aantal werknemers wordt berekend volgens het gemiddelde van de in de juridische entiteit tewerkgestelde werknemers volgens de berekeningsregels voor de sociale verkiezingen. De berekening wordt uitgevoerd op basis van de 4 kwartalen voorafgaand aan het kwartaal waarin men zich bevindt om het aantal werknemers te bepalen.

Bron:

- *Wet van 28 november 2022 over de bescherming van personen die inbreuken melden, BS 15 december 2022;*
- *Koninklijk besluit van 22 januari 2023 tot aanduiding van de bevoegde autoriteiten voor de uitvoering van de wet van 28 november 2022 betreffende de bescherming van melders van inbreuken op het Unie- of nationale recht vastgesteld binnen een juridische entiteit in de private sector, BS 31 januari 2023.*